

УДК 376.1 – 054.62

КОМПОНЕНТИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Кушнір І.М. (Харків)

У статті досліджується категорія *полікультурної компетентності*, її тлумачення, а також аспекти формування полікультурної компетентності іноземних студентів у процесі вивчення російської мови як іноземної.

Ключові слова: полікультурна компетентність, компетентнісний підхід, компоненти полікультурної компетентності.

В статье рассматривается категория *поликультурной компетентности*, ее толкование, а также аспекты формирования поликультурной компетентности иностранных студентов в процессе изучения русского языка как иностранного.

Ключевые слова: поликультурная компетентность, компетентностный подход, компоненты поликультурной компетентности.

In this article the categories of the *polyculture competent* are studied, their interpretation, and the aspects of the forming of polyculture competent of the foreign students in the process the studies the foreign Russian language.

Keywords: polyculture competent, competence approach, aspects of polyculture competent.

Актуальність даної статті зумовлена спрямованістю сучасної української педагогічної науки на реформування освітньої системи, що є наслідком процесів всесвітньої глобалізації та інтеграції у Болонський процес. Як відомо, активне розгортання Болонського процесу – це один із напрямків (у галузі освітньої системи) всесвітньої глобалізації, взаємодії та діалогу різноманітних культур. У контексті процесів всесвітньої глобалізації та упровадження Болонського процесу до освітньої системи України володіння полікультурною компетентністю стає невід’ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого робітника у будь-якій галузі діяльності людини. Формування полікультурної компетентності набуває особливого значення у процесі викладання іноземних мов, у нашому випадку, викладання російської мови як іноземної.

У зв’язку з актуальними тенденціями розвитку іншомовної лінгводидактики **метою** даної статті є виокремлення компонентів полікультурної компетентності іноземних студентів та з’ясування її змісту.

Сучасне інформаційне суспільство зумовлює формування цілей освіти не на рівні держави, а на міждержавному, міжнаціональному рівні. Інтеграція у Болонський процес має сприяти мобільності та розширенню можливостей працевлаштування випускників вищих навчальних закладів у будь-якій з країн-учасниць міжнародної угоди. Перебудова вищої освіти України в межах інтеграції в Болонський процес стосується як змісту навчання, так і його організації. Вимоги мінливої сучасності висунули на перший план не просто володіння знаннями, а здатність швидко та ефективно застосовувати їх у реальному житті, здатність до постійного саморозвитку та самоосвіти. Показниками такої готовності студента до самореалізації та здатності до постійного саморозвитку вважаються сформовані в нього компетентності. Тому особливого значення набувають проблеми компетентнісної освіти та формування різноманітних компетентностей випускника вищого навчального закладу [1: 22].

Здійснення ефективної міжкультурної взаємодії, яка є необхідною для розвитку людства, неможливе без формування полікультурної компетентності всіх членів людської спільноти.

На сучасному етапі у вищих навчальних закладах України навчається численна кількість іноземних студентів, які на час навчання стають членами українського суспільства. Мета педагогів полягає у створенні оптимальних умов для здобуття високоякісної освіти іноземними студентами, яка сягала б рівня не нижчого за рівень освіти українських студентів. Разом із профільними дисциплінами іноземні студенти протягом усього терміну навчання вивчають іноземну для них мову, якою здійснюється навчальний процес. В умовах навчання у вищих навчальних закладах Східної України іноземні студенти вивчають російську мову як іноземну. У процесі вивчення російської мови як іноземної студентами вивчається не лише граматична та лексична система мови, а набагато ширше – іноземна мова як засіб здійснення міжкультурної комунікації, що базується на інтегрованому вивченні мови та культури різних країн (нерідко це навчання відбувається в інтернаціональній групі). З позиції такого підходу до вивчення іноземної мови важливим аспектом у навчанні російської мови як іноземної є формування полікультурної компетентності.

Формування полікультурної компетентності здійснюється у контексті проблем реформування іншомовної лінгводидактики. Проблемами реформування методичної системи іншомовної лінгводидактики, у тому числі вивчення російської мови як іноземної, займаються такі науковці як О.М. Щукін, О.Д. Митрофанова, О.О. Леонтьєв, І.О. Зимня, В.М. Шаклеїн, Ю.Є. Прохоров, Ф. Деннісхауз, Дж. Шейлз. На сучасному етапі мова йде про антропоцентричний підхід до викладання іноземної мови, а також про культурологічний підхід до навчання іноземних мов, який є наслідком комунікативно-орієнтованого підходу до вивчення іноземної мови у діалозі культур. Так, на думку О.Д. Митрофанової, вивчення мови на сучасному етапі розвитку іншомовної лінгводидактики здійснюється невід’ємно від суб’єкта навчання (тобто студента) як носія мови, від його свідомості як мовної особистості, що несе у собі національні особливості, сформовані способом життя нації, до якої він належить [4]. Сучасний культурологічний підхід, про який

говорить О.Д. Митрофанова, є наслідком вивчення іноземної мови в контексті діалогу культур. Він супроводжується численними тлумаченнями єдності мови та культури. Тому у процесі вивчення російської мови як іноземної особливе місце посідає формування полікультурної компетентності іноземних студентів.

Аналізуючи визначення компетентностей різними вченими, такими як В. Болотов, В. Серіков, А. Овчарук, І. Тараненко, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко, С. Трубачова, Л. Паращенко, Г. Фрейман та ін., можна зробити висновок, що полікультурна компетентність – це одна з ключових компетентностей, що виділяється як Радою Європи та Російською Федерацією, так і провідними методистами України. Під *полікультурною компетентністю* розуміється комплекс-на якісна характеристика індивіда, результативний блок, сформований через *знання* не тільки рідної, але й інших культур, *вміння* застосовувати свої знання у процесі міжкультурної комунікації (у широкому значенні), *досвід* міжкультурного спілкування, толерантне *ставлення* до представників інших культур, *поведінкові реакції* в умовах міжкультурного спілкування.

Як вже було зазначено, одним із аспектів вивчення російської мови як іноземної студентами, що навчаються в іншомовному середовищі та в умовах полікультурної комунікації, є формування полікультурної компетентності. На думку І.О. Зимньої, у центрі уваги методистів та викладачів постає не просто учень (або студент) як суб'єкт процесу навчання, а бікультурна, білінгвальна мовна особистість, яка здатна до адекватної соціокультурної діяльності в умовах іншої мовної та культурної спільноти [2: 31]. Безперечно, адекватність такої діяльності вимірюється володінням саме полікультурною компетентністю.

Полікультурна компетентність має декілька компонентів:

- 1) *когнітивний компонент*: володіння певною кількістю знань про культуру, історію, звичаї, традиції того народу (тієї держави), мова якого вивчається (знання не тільки рідної, але й інших культур);
- 2) *аксіологічний компонент*: знання системи загальнолюдських цінностей та ціннісної ієрархії в уявленнях того народу, мова якого вивчається;

- 3) *креативний компонент*: формування особистої ціннісної системи ставлень, відношень, що базується на основі толерантності, поваги до інших культур (толерантне ставлення до представників інших культур);
- 4) *практичний компонент*: досвід міжкультурної комунікації, певні поведінкові реакції в умовах міжкультурного спілкування.

Орієнтуючись на складові полікультурної компетентності, можна говорити про ті аспекти формування полікультурної компетентності іноземних студентів, на які необхідно зауважувати у процесі мовної підготовки іноземних громадян. Мовна підготовка проводиться з позиції профільного навчання спеціалізованої фахової підготовки іноземних студентів, вивчаються такі аспекти: як граматики, науковий стиль (мова навчально-професійного спілкування), розмовна практика та лінгвокраїнознавчий аспект. Формування полікультурної компетентності можливе на рівні розмовної практики та вивчення лінгвокраїнознавчих текстів. Саме ці рівні вивчення іноземної мови забезпечують формування полікультурної компетентності іноземних студентів.

Виходячи з аналізу компонентів полікультурної компетентності іноземних студентів можна виділити її зміст. Таким чином, зміст полікультурної компетентності іноземних студентів має такі складові:

- 1) інтегровані полікультурні знання;
- 2) фонові знання;
- 3) професійно орієнтовані знання.

Інтегровані полікультурні знання реалізуються у практичних навичках комунікативної поведінки та моделюються у процесі вивчення мови. Без опанування фонових знань не тільки повсякденне, але й професійне спілкування може не відбутись. Професійно орієнтовані знання є невід'ємним складником полікультурної компетентності фахівців будь-якої галузі. Розширення знань про країну мови, що вивчається як іноземна, здійснюється паралельно з іншими видами пізнавальної діяльності через спеціально відібрані навчальні тексти професійного спрямування. Вони підпорядковані певним вимогам: цілеспрямованості, функціональності, країнознавчій актуальності та адекватності, адаптованості, стимулюванню інтересу студентів до іншомовної навчальної діяльності.

Таким чином, можна зробити декілька висновків:

- 1) Володіння полікультурною компетентністю стає невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого працівника у будь-якій галузі діяльності людини. Цей факт зумовлений процесами всесвітньої глобалізації та спрямуванням реформування освітньої системи України до Болонського процесу.
- 2) Полікультурна компетентність має такі компоненти: когнітивний, аксіологічний, креативний та практичний.
- 3) Зміст полікультурної компетентності іноземних студентів має декілька складників: інтегровані полікультурні знання, фонові знання та професійно орієнтовані знання.

Метою нашого подальшого дослідження є з'ясування рівня сформованості полікультурної компетентності іноземних студентів, а також дослідження педагогічних умов для формування полікультурної компетентності іноземних студентів у процесі вивчення російської мови як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В.А. Компетентнісна модель: від ідеї до освітньої програми / В.А. Болотов, В.В. Серіков // Педагогіка. – 2003. – № 10. – С. 28–36.
2. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности / И.А. Зимняя. – М.: Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – 432 с.
3. Каленюк І. Рух Європи до суспільства знань. Болонський процес і Україна / І. Каленюк, К. Корсак // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 22–29.
4. Митрофанова О.Д. Преподавание русского языка как иностранного: вчера, сегодня, завтра / О.Д. Митрофанова // Русский язык, литература и культура в школе и вузе. – 2005. – № 2. – С. 19–23.